

Az átlagos, egészséges személyiségprofil meghatározása Szondi-tesztel

Káplár Mátyás, Bernáth László, Kiss Enikő Csilla

Pécsi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Pszichológia Intézet

Bevezetés

A lelki egészségmegőrzés és egészségfejlesztés személyiséglélektani aspektusának egyik kulcskérdése, hogy olyan személyiségjegyeket tudjunk meghatározni, melyek az egészség megőrzése és fejlesztése szempontjából az egyén számára előnyösek. A másik szempont, hogy – egy adott időszak társadalmában a társadalmi-kulturális folyamatok következtében megjelenő személyiségjellemzőket felmérve – olyan módszereket dolgozzunk ki, melyek az adott társadalmi helyzet kihívásaira válaszolni tudnak.

Jelen vizsgálatunkban a Szondi Lipót magyar származású pszichológus által kifejlesztett személyiségtesztel vizsgáltuk a társadalom tagjaira jellemző átlagos személyiségprofil meghatározásának módszertanát.

Kutatásunk két szempontból is jelentős. Egyfelől a Szondi-teszt – mint projektív személyiségvizsgáló eljárás – stabil működését kívánjuk tesztelni, így vizsgálatunk egy nagyobb – a teszt statisztikai validitását vizsgáló és bizonyító – kutatássorozat része (Káplár, Bernáth, Kiss, 2012). Kutatásunk másik célja, hogy meghatározzuk a napjainkban érvényes átlagos személyiségprofil, melynek korábbi változatát Szondi 60 évvel ezelőtt készítette el, már akkor figyelmeztetve arra, hogy ezek az értékek a társadalmi-kulturális változások következtében módosulhatnak. Az átlagos magyar személyiségprofil meghatározásának módszertani bemutatásával, a személyiségjellemzők leírásának modellezésével az egészségpszichológiai kutatásokhoz kívánunk hozzájárulni.

tározásának módszertani bemutatásával, a személyiségjellemzők leírásának modellezésével az egészségpszichológiai kutatásokhoz kívánunk hozzájárulni.

Az ösztönkörök Szondi Lipót elméletében

Szondi Lipót (2007) sorsanalitikus elméletében úgy vélte, hogy a személyiséget – és az ennek kapcsán megjelenő viselkedést – a családi öröklés által továbbadott ösztönök és ösztön-szükségletek határozzák meg. Munkássága során négy ösztönkört írt le, melyek mindegyike két ösztön-szükségletet tartalmaz. Személyiségvizsgáló eljárását is ezen ösztön-szükségletek köré építette fel. Tesztjében az egyes ösztönköröket vektoroknak, az egyes ösztön-szükségleteket pedig faktoroknak nevezi.

Az első ösztönkör a nemi élet ösztön-szükségeit reprezentálja. Ezen belül három fő kérdés fogalmazódik meg: a valamely nemhez való tartozás, a nemi élet ösztönellentétpárja, valamint a szexuális tárgyválasztás problematikája. Szondi az ösztönkörön belül két ösztön-szükségletet határoz meg. A *h faktor* jeleníti meg a feminin ösztöntényezőt, melyben a nemi gyöngédségre irányuló igény jelenik meg. Szondi szerint ez egy konkrét emberre irányuló személyszeretben, vagy pedig a teljes emberiségre irányuló kollektív emberszeretben nyilvánulhat meg. Az *s faktor* inkább a maskulin ösztöntörök-

LEVELEZÉSI CÍM:

Káplár Mátyás, Pécsi Tudományegyetem, Pszichológia Intézet. Postacím: 7624 Pécs, Ifjúság u. 6. Telefon: +36-72-503-600, 24559-es mellék. E-mail: kaplar.matyas@pte.hu

véseket reprezentálja, az aktivitás, az agresszió, a dominancia szükségletének kifejezésén keresztül.

A második ösztönkört Szondi *paroxizmális (P)*, meglepetési ösztönkörnek nevezi, mivel a hozzátartozó ösztöntörékvésekre jellemzőek a rohamszerű csúcspontok, és az azt követő hirtelen kiürülések, melyek a meglepetés erejével hatnak. Az *e faktor* a durva indulati agressziót jeleníti meg, míg a *hy faktor* inkább a finomabb érzelmeket, valamint a környezetre irányuló önérvényesítést, szereplésvágyat mutatja. Szondi szerint bibliai példával élve az *e faktor* Káin (*e-, hy+*), a *hy* pedig Ábel (*e+, hy-*) személyiségében érhető nyomon.

A harmadik ösztönkör az *énes ösztönkör (Sch)*. Az ehhez tartozó két ösztönészükséglet – az eddig tárgyaltakhoz hasonlóan – polarizáltan jelenik meg. A *p faktor* az *ego-diasztole*, vagyis az éntágítás faktora, ez hozza létre az éntudatot, mint szükségleti tudatot. A *k faktor* *ego-szisztolés*, én-szűkítő törekvést jelenít meg. Más néven ez az állásfoglaló én, mely dönt azokról az ösztönigényekről, melyek a szükségleti tudatba jutottak.

A negyedik, utolsó ösztönkör a *kapcsolati ösztönkör (C)*. Itt is megtalálható a két ellentétes pólus, mely meghatározza a vektor belső dinamikáját, feszültségét. Az egyik oldalon a *d faktor* található, mely a tárgykeresés szükségletét jeleníti meg, a másik pólust az *m faktor* jelenti, mely a megtalált tárgyban való megkapaszkodást reprezentálja.

A Szondi-teszt

Fogyatékos gyermekekkel végzet munkája során Szondi arra a meglátásra jutott, hogy nincsen lehetőség minden esetben, minden egyes személlyel a lehető legrészletesebb családfát és családi anamnézist felvenni, annak érdekében, hogy minél tökéletesebb képet kapjon arról, hogy páciense milyen ösztönkészlettel rendelkezik, milyen családi örökséget hordoz magában. Szükségessé vált egy olyan eljárás kifejlesztése, mely lehetővé teszi az egyén ösztönmintázatának minél egyszerűbb, ám ezzel együtt minél pontosabb feltérképezését.

Szondi 1935-ben kezdte el kidolgozni tesztjét, melyet két év alatt készített el, a teszt teljes dokumentációja és a kiértékelés teljes leírása azonban csak 1952-ben jelent meg. A vizsgálati eljárást Szondi ösztöntani elmélete képezi. Úgy gondolta, hogy a mentális betegségben szenvedő és az egészséges emberek ösztöntörékvései azonosak, azonban a beteg embereknél az egyes törekvések olyannyira túltöltöttek, hogy azok mentális betegség formájában jelennek meg az adott egyénben.

A létrehozott teszt összesen 48 fényképből áll, melyeken mentálisan beteg személyek láthatók. Az egyes mentális betegségeket Szondi az egyes ösztönfaktorok által reprezentált ösztöntörékvésekkel feleltette meg, így

a 8 faktorhoz a következő betegségeket társította: *h*: hermafrodita, *s*: szadista, *e*: epilepsziás, *hy*: hisztériás, *k*: katatón skizofrén, *p*: paranoid skizofrén, *d*: depressziós, *m*: mániás.

Mindegyik ösztönfaktorhoz 8 kép tartozik. Ezeket a képeket 6 sorozatban mutatják be a tesztfelvétel alányának, akinek az a feladata, hogy a bemutatott képek közül előbb kiválassza a két legszimpatikusabbat, majd pedig a két legellenszenvesebbet, végül pedig a maradékból a két szimpatikusabbat. Ezek alapján kapható meg egy profilon belül (a 48 kép értékelése 6 sorozatban) a személy ösztönmintázata. Az egyes faktorokban ez négyfajta lehet: pozitív (több szimpátia választás, maximum egy antipátia), negatív (több antipátia választás, maximum egy szimpátia), ambivalens (mind a szimpátia, mind pedig az antipátia választások száma legalább kettő) és nulla (mind a szimpátia, mind pedig az antipátia választások száma kevesebb, mint kettő). Azt, amikor bármelyik irányban a vizsgálati személy több, mint 3 alkalommal választ, telített reakciónak nevezik, és a profilban 1, 2 vagy 3 felkiáltójellel jelölik (4 választás esetén 1, 5 választás esetén 2 és 6 választás esetén 3 felkiáltójel). A teszt teljes kiértékeléséhez összesen 10 profilt kell felvenni, vagyis 10 alkalommal kell mind a 48 képet bemutatni a vizsgálati személynek (*Gy. Kiss, 2011*).

A választások eredményeit ezek után többfajta elemzésnek is alávetik, melyek különböző minőségi és mennyiségi változókat adnak eredményül, melyek alapján a kliens ösztönprofilja értelmezhető.

Habár Szondi elsősorban patológiai szemléletben gondolkozott, az általa létrehozott teszt arra is alkalmas, hogy egészséges emberek személyiségét vizsgáljuk. Szondi úgy vélte, hogy egy adott időben, egy adott kultúrában meghatározható az a tesztprofil, mely az átlagos, mindennapi ember személyiségét jellemzi. Így – elsősorban elméleti alapon – létrehozta az átlagember profilját (*Szondi, 2007*). Ezzel az volt a célja, hogy bemutassa azt a személyiséget, melyet nem fenyegetnek aktuálisan nagyobb ösztönveszélyek, kiegyensúlyozott és stabil. Szondi az átlagprofillal kapcsolatban hangsúlyozta, hogy az általa létrehozott formában csak az adott időszakban és az adott kultúrán belül állja meg a helyét, éppen ezért időről-időre felülvizsgálni és helyesbíteni kell.

Az átlagprofil

Az egyes ösztönkörök vizsgálata kapcsán Szondi meghatározta, hogy az egyes ösztöntörékvések közül társadalmi vonatkozásuk alapján melyek lesznek szociálpozitívak, illetve szociálnegatívak, vagyis melyek mutatják az egyén viselkedését az adott társadalmi közegben pozitívnak, illetve negatívnak. Az ilyen ösztöntörékvések megjelenéséhez Szondi meghatározott tesztológiai

1. táblázat

Az átlagprofil Szondi szerint
(Szondi, 2007; 236. old.)

S		P		Sch		C	
h	s	e	hy	k	p	d	m
+	+	—	+	—	—	+	—

jegyeket társított. Úgy gondolta, amennyiben a szexuális életből indulunk ki, akkor az egészséges átlagember képes arra, hogy a szexualitás két faktorát önmagában egyesítse, vagyis megélje a személyes, intim szerelmet (+h), valamint a szexuális aktivitást is (+s). Ez azt jelenti, hogy nemisége állandó készenlétben van, azonban nem esik túlzásba.

Az egyén kapcsolati életét tekintve (C vektor) úgy véli, hogy ez összhangban van szexualitásával. Ez azt jelenti, hogy kötődésében felszabadult, nem tapad rá szorosan egy meghatározott tárgyra (-m), hanem éppen ellenkezőleg, az új tárgyak irányában nyitott, kereső attitűddel rendelkezik (+d), de nem belső tartás nélküli.

Az átlagember paroxizmális (P) vektorát nem látja ilyen pozitívan. Úgy gondolja, hogy rengeteg feszültség, düh, harag halmozódhat fel az egyénben, mely negatívan befolyásolja etikai-morális tartását (-e, -hy), ebből a szempontból az átlagembert leginkább a bibliai Káin személyiségéhez hasonlítja. Ezek az ösztöntörékvések azonban nem jelennek meg a viselkedésben, mert a társadalomba való beilleszkedés vágya, a konformitás nem teszi lehetővé ezek kiélését, ehelyett belső szorongás, pánik formájában jelentkeznek.

Az énes vektor reakciója azt mutatja, hogy az átlagember a világ számára kinyilvánítja belső vágyait (-p), élete során azonban megtanulja, hogy hogyan mondjon le azokról (-k), így konform, szomorú átlagemberré válik.

Ezeket az ösztöntörékvéseket megfigyelve, valamint a tesztben megmutatózó jegyeket meghatározva jön létre az átlagprofil.

Az átlagprofil vizsgálata különböző népcsoportokban

A Szondi-teszt megjelenése óta több országban, kultúrában is megvizsgálták az átlagprofilt. A teszt születése utáni időszakban Soto-Yarritu (1955) egy 750 fős, spanyol nemzetiségű mintán készítette el az átlagprofilt. Azt találta, hogy a profil nagyrészt megegyezik a Szondi által meghatározottal, azzal a kivétellel, hogy a C vektorban (-+) reakció szerepel, mely erős kötődést, az új tárgyra való nyitást tagadó attitűdöt jelöl, ami nagyfokú hűséget

jelent. A másik eltérés a P vektorban (+-) szerepel, mely az etikus, morális viselkedés képét mutatja és a bibliai, bárányszelíd Ábel személyiségéhez köthető. Az ilyen ösztöntörékvésekkel rendelkező személy toleranciára, igazságosságra törekszik embertársaival szemben, valamint lelkiismeretesség jellemzi. Szondi az átlagprofilnak ezt a módosulását a spanyol nép katolikus egyházhoz való nagyfokú hűségére vezette vissza (Szondi, 2007).

Mivel Szondi az átlagprofil meghatározásakor hangsúlyozta, hogy ez a profil csak az adott kultúrán belül, az adott időpontban tekinthető általánosnak, több olyan kutatás is született, mely különböző népcsoportok esetében vizsgálta az átlagprofil alakulását. Az egyik ilyen, tudománytörténeti szempontból is érdekes tanulmány, melyről maga Szondi (2007) számol be, busmanok személyiségét vizsgálta. E népcsoport Szondi-tesztjeit vizsgálva azt tapasztalta, hogy az énes vektorban (Sch) egészséges emberek is olyan reakciókat mutattak, melyek az európai kultúrában mindenképpen patológiásnak számítanak. A 0-! és a +-!! reakciók paranoid és autisztikus körképekre utalnak. Ebben a népcsoportban azonban, ahol a személyek életének nagyon fontos része a totemikhez való ragaszkodás és az ebben való szellemi feloldódás, ösztönszükségleti késztetésüket a projektív participáció révén tudják legjobban megélni, mely esetükben egészséges reakciónak tekinthető.

A XX. század végén több kutató is vizsgálta az átlagprofil időbeli alakulását, és meghatározta az ösztöntörékvések megjelenésének a társadalomban megmutatózó általános mintázatát. Több tanulmány született ebben az időszakban, melyek értékes eredményekkel gazdagították a témakört (Pochet, bemutatta Stassart, 1999, Takahisha Yamashita, 1999, Káplár, Gyöngyösiné Kiss, Gonçalves, 2008, Gonçalves, Ferreira, Káplár, Gyöngyösiné Kiss, 2010). Az első tanulmány (Stassart, 1999) 200 fős olasz mintán végzett vizsgálatot mutat be, mely egybecseng a Soto-Yarritu által meghatározott átlagprofillal. A második tanulmány Japánban készült (Takahisha Yamashita, 1999). A tanulmány megmutatta a tesztprofilban is megjelenő különbségeket a keleti és a nyugati gondolkodásmód között, és az átlagprofil az európai mintákhoz képest jelentős eltérést mutatott. A széli vektorokat tekintve (S, C) a konkrét személy-

szerepet képe jelenik meg, odaadással és passzivitással ($S + -$), valamint nagyfokú hűséggel ($C 0 +$). A közép vektoraiban a profilok (P , Sch) egyrészt nagyfokú etikai, morális viselkedést mutatnak ($P + -$), másrészt az énes vektorban az én gátoltságára utaló jegyek jelennek meg ($Sch - +$), mely a paroxizmális vektor reakcióival együtt megfelel a keleti kultúrában jelen lévő kollektívizmusnak.

Jelen kutatást megelőzően a *Nemzetközi Szondi Társasággal* megvalósuló együttműködés keretében portugál és magyar mintán *Bruno Gonçalves* portugál kutatóval közösen végeztünk összehasonlító vizsgálatokat (*Káplár et al., 2008, Gonçalves et al., 2010*). A portugál minta eredményei nagyrészt megfeleltek a már korábban bemutatott spanyol és olasz profiloknak, annyi kiegészítéssel, hogy a P vektorban a $0 -$ reakció fordul elő a legnagyobb arányban, azonban közel azonos arányú a $+ -$ reakciók száma is. Ez az eredmény azt jelzi, hogy a kulturális hasonlóság a népcsoportok között a teszteredményekben is megfigyelhető, azonban a portugál mintában a belső szorongás jegyei felerősödnek. Ennek hátterében valószínűleg a 2000-es évektől megfigyelhető, a portugál gazdaságot jellemző bizonytalanság húzódhat meg.

A magyar minta vizsgálata során azt tapasztalhatjuk, hogy a megváltozott társadalmi-gazdasági berendezkedés hatásai az átlagprofil változásában is megfigyelhetőek. A 2008-as vizsgálat mintájában szereplő reakciók szerint a magyarok között – a széli vektorokat vizsgálva – egyrészt megfigyelhető a személyszereket igénye és az odaadás, mely azonban passzivitással párosul ($S + -$); a személyes, már kialakított kapcsolatokat pedig hűség és kitartás jellemzi ($C 0 +$). A közép vektorait vizsgálva a hűség mellett a szorongás képe jelenik meg, mely a leggyakoribb vektorreakció esetén inkább kapcsolati jellegű ($P 0 -$), míg a második, gyakoriságban hasonló reakció esetén a kapcsolati mellett egzisztenciális is ($P - -$). Az énes vektor (Sch) képe hasonló a japán mintán tapasztalt eredményhez, a gátolt én reakcióját mutatja ($- +$).

Hipotézis

A 10 profilos Szondi-tesztek felvételével a csoportra jellemző átlagprofilot kívánjuk meghatározni. Hipotézisünk szerint ez a profil egy adott időszakban viszonylagos állandóságot mutat, azonban a társadalmi, gazdasági és kulturális változások következtében a tesztológiai jegyek idővel módosulnak. Ez alapján azt vártuk, hogy (1) a jelen vizsgálatban kapott átlagprofil nagyfokú megfelelést mutat a korábbi kutatásainkban (*2008, 2010*) kapott átlagprofillal, és ezzel a teszt időbeli validitása erősödik; (2) a két kutatás közötti nagyfokú megfelelés mellett tapasztalható esetleges kisebb változások nem érintik jelentősen a profil személyiségműködésre vonatkozó értel-

mezését, és nem is random módon következnek be, hanem szorosan illeszkednek egymáshoz.

A minta

Jelen mintában összesen 190 fő szerepelt (94 férfi, 96 nő). Átlagéletkoruk 23,04 év (SD 3,74), a legfiatalabb vizsgálati személy 18, a legidősebb 35 éves volt. A minta nagysága már jelzi, hogy a vizsgálat elsősorban a módszertan tesztelését igazolja, és csak valószínűsíti az itt modellezett, a társadalom tagjaira jellemző átlagos személyiségprofillal kapcsolatos következtetéseket. Mindannyian felsőoktatásban tanultak vagy felsőfokú végzettséggel rendelkeztek. A vizsgálati személyek a normál populációhoz tartoztak, egyikük sem rendelkezett pszichiátriai diagnózissal. Arra törekedtünk, hogy mind életkor, mind szocioökonómiai státusz alapján homogén mintát hozzunk létre, hogy az esetlegesen ebből fakadó torzító hatásokat kiküszöbölhessük.

A résztvevők ellenszolgáltatás nélkül, önkéntesen vettek részt a vizsgálatban. Azok számára, akik külön igényelték, a kutatás lezárulta után, személyes beszélgetés keretében visszajelzést adtunk a tesztek eredményeiről.

Módszertan

A kutatást a *Pécsi Tudományegyetem* pszichológia szakos hallgatóinak bevonásával végeztük. A tesztek felvételére 2011 tavaszán és őszén került sor, így a teljes minta összeállítása közel egy évet vett igénybe.

A mintában szereplő minden vizsgálati személlyel 10 profilos Szondi-tesztet vettünk fel. A tesztek a *Pécsi Tudományegyetem Pszichológia Intézetében* R programnyelven, egy általunk kifejlesztett szoftver segítségével értékeltük ki. A szoftverben az adatok elemzéséhez több algoritmus áll rendelkezésre. Ezek közül a vizsgálatban azokat használtuk, melyek a mintán belüli vektorgyakoriságok meghatározására alkalmasak. Ez az algoritmus úgy adja meg a vektorgyakoriságot, hogy egy adott egyén 10 profilos tesztjében rangsorolja az egyes ösztönkörökön belül előforduló lehetséges vektorreakciókat. A vektorreakciók rangsorolása után kiválasztja azt, amely az adott személynél a legtöbbször fordul elő, végül pedig minden tesztalany esetében összesíti az eredményeket, és vektoronként és vektorreakciónként táblázatba rendezve adja meg az előfordulási gyakoriságot, valamint ennek százalékos arányát.

Eredmények

A 10 profilos Szondi-tesztek kiértékelése után kiszámítottuk a minta irányfeszültségi hányadosának átlagát (IF = 2,41; SD = 2,04), valamint a tüneti százalékok

2. táblázat

**A magyar átlagprofil 126 fős mintán
(Káplár et al., 2008)**

	S		P		Sch		C	
	Jel	%	Jel	%	Jel	%	Jel	%
1.	+–	18,81	0–	24,07	–+	39,81	0+	37,5
2.	0+	16,83	– –	22,22	–0	17,59	–+	25
3.	+±	10,89	+–	21,3	±+	12,04	++	13,46

átlagát ($S\% = 35,16$; $SD = 8,42$). Ebből megállapítható, hogy a kapott értékek az irányfeszültség esetében megegyeznek a Szondi által meghatározott, normalitást mutató átlaggal (1–3), míg a tüneti százalék esetében a Szondi által meghatározott átlaghoz képest enyhe emelkedés tapasztalható (20–30%). Összességében megállapítható, hogy a mintában szereplő személyek az egészséges átlag tüneti értékeivel rendelkeznek.

A minta alapján a vektoronként megjelenő vektorreakciók alapján meghatároztuk az átlagprofil.

A két táblázat összevetése alapján elmondható, hogy jelen vizsgálat eredményei és a korábbi kutatás eredményeként létrejövő átlagprofilok jelentős mértékben megegyeznek. A mintában megjelenő három leggyakoribb vektorreakció a korábbi és jelen kutatásban azonos, egyetlen kivételtől eltekintve: a *P* vektor esetében az látható, hogy a 0– reakció, mely a korábbi kutatásban a legjelentősebb vektorreakció volt, mostani vizsgálatunkban a 3. leggyakoribb választás. Ezzel együtt az első három leggyakoribb vektorreakció nem módosult. Ha nem csupán a leggyakoribb vektorreakciók által meghatározott átlagprofil vizsgálatuk, hanem a második és harmadik leggyakoribb reakciót is figyelembe vesszük, akkor két vektor esetében kisebb elmozdulást tapasztalhatunk. Az *S* vektor esetében az ambivalens + ± reakció ++ reakcióra változott, vagyis az ambivalencia csökkent, és megerősödött a pozitív tendencia, míg az *Sch* vektorban a – 0 reakció fordult ambivalens ± 0 reakcióba, a negatív választási tendenciát is megőrizve.

Megvitatás

A 2008-ban felvett minta és a jelen vizsgálatban bemutatott adatok alapján az átlagprofil állandósága jól kimutatható. A táblázatokban látható, hogy a 2008-as adatok alapján számított átlagprofil, valamint a jelen vizsgálatban kapott átlagprofil nagymértékben megegyezik. 3 vektor esetében (*S*, *Sch*, *C*) az új mintán mért vektorreakciók teljes egészében azonosak a 3 évvel korábbi, szintén magyar mintán kapott eredményekkel. Külön

érdemes kiemelni, hogy az egyes vektorokban a leggyakoribb vektorreakciók megjelenési aránya a két vizsgálatban azonos. Különösen jól megfigyelhető ez az *Sch* és *C* vektorok esetében, ahol a leggyakoribb reakció aránya mindkét mintán 40% körüli, és a 2., illetve 3. ranghelyen szereplő reakció 20–30%-kal kisebb arányban jelenik meg. Az *S* és *P* vektorban 3 leggyakoribb reakció aránya a két mintában szintén jól illeszkedik egymáshoz. Ezekben a vektorokban a gyakoriságok egymáshoz képest kisebb eltérést mutatnak, értékük mindhárom ranghelyen 10–25% között mozog.

A leggyakoribb vektorreakció egyedül a *P* vektorban nem egyezik a korábbi vizsgálatban kapott eredményekkel, azonban nem tűnik el teljesen, hanem a 3. leggyakoribb reakcióként jelenik meg. A két mintát összevetve az első 3 helyen ugyanazok a reakciók szerepelnek. Egymáshoz viszonyított gyakoriságuk is hasonló (a leggyakoribb és a 3. vektor között kevesebb, mint 10% a gyakoriság különbsége). A vektorreakciók értelmezését tekintve a *P* vektorban mind a 0–, mind pedig a – – reakció szorongásra utal, a szorongás értéke a második esetben nagyobb. Ebben a vektorban Szondi leírása szerint a 0– reakciónál a szorongás elsősorban kapcsolati jellegű, a – – esetében kapcsolati és egzisztenciális jellegű. A viselkedési tendencia tehát a két mintában megfelel egymásnak.

A szorongás mértékének és területének változása következhet a mintán belüli egyéni eltérésekből, ez azonban nem befolyásolja jelentősen a profil értelmezését.

Az eredményeket elemezve látható, hogy a tesztben az átlagprofil nagyfokú időbeli stabilitást mutat, a megjelenő kisebb változások pedig nem random módon mennek végbe, hanem szorosan illeszkednek egymáshoz. Az *S* vektorban az ambivalens ± állapotból a + tendencia felé, valamint az *Sch* vektorban a – tendenciából az ambivalens ± reakció felé történt elmozdulás. Ezek a változások a profil értelmezését lényegében nem változtatják meg.

A kutatási eredmények alapján elmondható, hogy a korábbi vizsgálat eredményeivel összevetve az átlagprofil, mely a tesztben a leggyakrabban előforduló vek-

3. táblázat

A jelen mintából számított átlagprofil

	S		P		Sch		C	
	Jel	%	Jel	%	Jel	%	Jel	%
1.	+–	23,26	– –	24,72	–+	45,16	0+	39,13
2.	0–	17,44	+–	22,47	±+	15,05	–+	22,83
3.	++	10,47	0–	15,73	±0	11,83	++	17,39

4. táblázat

A 2008-as kutatásból származó átlagprofil
(Káplár et. al., 2008)

	S		P		Sch		C	
	Jel	%	Jel	%	Jel	%	Jel	%
1.	+–	18,81	0 –	24,07	–+	39,81	0+	37,5
2.	0+	16,83	– –	22,22	– 0	17,59	–+	25
3.	+±	10,89	+–	21,3	±+	12,04	–+	13,46

torreakciók alapján létrehozott képlet, a korábbi és jelen mintán lényegében megegyező. A képválasztások, valamint az ebből létrejövő vektorreakciók, és azok egymáshoz viszonyított aránya az egyazon populáció két mintájából nyert adatok alapján azonos eredményeket nyújt. A *P* vektorban történt sorrendváltozás az egyes vektorreakciók gyakoriságát figyelembe véve (az 1. és 3. leggyakoribb vektor közti különbség kevesebb, mint 3%), nem jelentős, a két minta egyéni eltéréseiből adódik.

Az adatok elemzése után érdemes megvizsgálni a jelen vizsgálatban megjelenő átlagprofil, és összevetni a Szondi által, főként teoretikus alapon meghatározott profillal.

Jelen állapot szerint a mai átlagemberben a konkrét személyszeretet iránti igény és odaadás figyelhető meg, mely azonban passzivitással párosul (*S* + –); a személyes, már kialakított kapcsolatokat pedig hűség és kitarítás jellemzi (*C* 0 +). A Szondi által felállított profilban ugyanígy megjelenik a személyszeretetre való igény, azonban ő úgy látja, hogy ez az egyénben aktivitással párosul, nem csak a szexuális késztetéseken (*S* + +), hanem a kapcsolati ösztönkörön belül is (*C* + –). Úgy tűnik, a mai kor embere sokkal jobban ragaszkodik meglévő intim kapcsolataihoz, és jóval nagyobb odaadással igyekszik azokat megőrizni. A közép vektoraiiban a hűség mellett a szorongás képe jelenik meg, mely mind egzisztenciális (*P* – –) mind kapcsolati területen megfigyelhető (*P* 0 –). Az egzisztenciális szorongás

kapcsán ez a reakció megegyezik a Szondi által leírt profillal. A teljes profilt tekintve a kapcsolati szorongás felerősödése állhat az intim kapcsolatokban megjelenő hűség és alárendelődés háttérében. Az énes vektor (*Sch* – +) a gátolt én reakcióját mutatja, mely jól érthető a *P* vektorban megjelenő egzisztenciális szorongás tükrében, ami az ember viselkedését arra irányítja, hogy vágyait feladja. A Szondi által megalkotott átlagprofilban a vektor második faktorában még –*p* reakciót találunk, mely arra utal, hogy az egyén kinyilvánítja a világ felé belső vágyait, de élete során megtanulja, hogy ezekről lemondjon (–*k*).

Jelen vizsgálatunk eredményeit Szondi átlagprofiljával összevetve megállapíthatjuk, hogy a személyiség legjellemzőbb belső mozgatórugói az elmúlt 60 év során nem változtak jelentősen, ugyanakkor – a kor körülményeihez igazodva – megnyilvánulási formájuk és megjelenési intenzitásuk módosult.

A kutatás eredményeit összegezve elmondható, hogy az átlagprofil vizsgálata során sikerült kimutatni a teszt időbeli konzisztenciáját, mely megerősíti a Szondi-teszt, mint projektív személyiségvizsgáló eljárás megbízhatóságát. A kutatás másik eredménye, hogy az egészség fejlesztése szempontjából előnyös személyiségjegyek detektálása megtörtént. Ennek alapján meghatározhatóak azon jegyek, melyek az egészségfejlesztési munka szempontjából erőforrásnak tekinthetők: a személyszeretetre, az intimitásra való igény, az odaadás és a hűség. Ezekre

alapozva, ezeket megerősítve biztosítható az egyén belső egyensúlya, mely az egészség egyik kulcsfontosságú tényezője. A kutatás eredményeiben jól láthatóak azon személyiségjegyek is, melyek a mai ember személyiségét negatívan befolyásolják. A tesztadatok alapján egyrészt a szorongás, másrészt az én gátoltsága jelentkezik veszélyforrásként.

A szorongás csökkentésének különböző módszerei, valamint az egyének személyes kiteljesedésének elősegítésére irányuló fejlesztő programok nagyban hozzájárulhatnak az egészség megőrzéséhez és a személyiség egészséges fejlődéséhez.

Kutatásunk eredményeként az átlagprofil leírása és a személyiségműködés dinamikus magyarázata az egészségfejlesztési munkát egy újabb dimenzióval gazdagíthatja. A tanácsadás, mentálhigiénés tevékenység során lehetőség nyílik arra, hogy az egyes belső késztetések, törekvések levezetésére olyan szociálpozitív megoldásokat dolgozzunk ki, melyek mind az egyén, mind a társadalom számára hasznosak.

Összefoglalás

A lelki egészségmegőrzés és egészségfejlesztés személyiséglélektani aspektusának egyik kulcskérdése, hogy olyan személyiségjegyeket tudjunk meghatározni, melyek az egészség megőrzése és fejlesztése szempontjából az egyén számára előnyösek. Vizsgálatunkban a Szondi Lipót által kidolgozott személyiségteszt, a Szondi-teszt eredményeit vettük alapul, ennek segítségével modelleztük a napjainkban Magyarországon jellemző átlagos személyiségprofil meghatározását. A vizsgálatban 190 fő 10 profilos Szondi-tesztjét készítettük el. Eredményeink alapján elmondható, hogy a modellezett módszer alkalmas nagymintás vizsgálatok lefolytatására. A tájékoztató jellegű teszteredmények – várakozásunknak megfelelően – nagyfokú stabilitást mutatnak, mely igazolhatja a Szondi-teszt, mint személyiségvizsgáló eljárás hatékonyságát és használhatóságát. A személyiség jellemzői között az egyik legkiemelkedőbb jelenség a szorongás nagyfokú megjelenése mind egyéni, mind kapcsolati, mind pedig egzisztenciális szinten. Ehhez kapcsolódik az én gátoltságának jelensége, mely szerint az egyén – bár rendelkezik célokkal –, ezek megvalósításáról, az önmegvalósításról lemond. Ezzel

IRODALOM

- Gonçalves, B.–Ferreira A.–Káplár, M.–Gyöngyösiné Kiss, E. (2010): „Comparing Szondi test results from Hungarian and Portuguese community samples.” In: *Empirical text and culture research* 4, 81–89.
- Gy. Kiss Enikő (2011): „A kísérleti ösztöndiagnosztikai teszt, a Szondi-teszt.” In: Császár-Nagy Noémi–Demetrovics Zsolt–

szemben megfigyelhető, hogy az egyéneknél megnövekedett az intimitásra és a személyszeretetre való igény. Erőforrásként jelentkezik, hogy a kialakult kapcsolatokat odaadás és hűség jellemzi. Ezekre alapozva, megerősítve biztosítható az egyén belső egyensúlya, mely az egészség egyik kulcsfontosságú tényezője. Célként fogalmazható meg a szorongás szintjének csökkentése, valamint az önbecsülés növelése, és ezen keresztül az önmegvalósítás elősegítése.

Kulcsszavak: Szondi-teszt, lelki egészségmegőrzés és egészségfejlesztés, személyiségjegyek, szorongás, önbecsülés

Abstract

One of the core questions of the personality-psychological aspect of protecting mental health is to be able to determine the beneficial personality traits. In our study we used the results of the Szondi Test, the personality test developed by Lipót Szondi, and modeled the average personality profile of the current Hungarian population. In the research we used 10 profile Szondi Tests of 190 healthy individuals. As we expected, the results of the test showed that the modeled method is suitable for surveys based on large samples. It is also showed great stability which may supports the efficiency and utility of the Szondi Test. Among the determined personality traits, anxiety was found as one of the most important traits. Anxiety appeared not only on personal level but on the level of relationships and existence as well. Related to this phenomenon the retardation of the self appeared in the personality profiles. This means that the individuals have their wishes and goals but they renounce to fulfil them giving up self-actualization. On the other hand, it is observable that the need for intimate and personal relationships and love is increasing among the individuals. The resources related to these needs are devotion and fidelity. Based on these traits and with increasing their effect it is possible to reach the inner balance of the individual which is one of the core aspects of mental and physical health. Targeting the reduction of the level of anxiety and increasing self-esteem will lead to the facilitation of self-actualization.

Keywords: Szondi Test, protecting and developing mental health, personality traits, anxiety, self-esteem

Vargha András (szerk.): *A klinikai pszichológia horizontja*. Budapest, L'Harmattan, 244–257.

Káplár Máttyás–Bernáth László–Kiss Enikő (2012): „On the track of the validity of the Szondi Test.” In: *Szondiana*, 32, 41–47.

Káplár, M.–Gyöngyösiné Kiss, E.–Gonçalves, B. (2008): *Az átlagprofil vizsgálata hazai és kultúrközi elemzésben*. XVII. Országos Pszichológiai Nagygyűlés, Nyíregyháza, Hungary, 2008. május 22–24. Absztrakt kötet, 232.

TOVÁBBKÉPZÉS

- Soto Yarritu (1953): „Validierung des Szondi-Testes durch eine Gruppenuntersuchung von 2352 Fällen.” In: *Szondiana*, 2, 65–75.
- Stassart, M. (1999): *L'épilepsie essentielle aux tests de Szondi et de Rorschach*. Nemzetközi Szondi Társaság 15. Kongresszusa, Leuven, Belgium, 1999. július 14–16. Absztrakt kötet.

- Szondi Lipót (2007): *A kísérleti ösztöndiagnosztika tankönyve. A Szondi-teszt*. Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó. Második Kiadás.
- Takahisha Yamashita (1999): *Szondi test responses in Japanese juvenile delinquents*. Nemzetközi Szondi Társaság 15. Kongresszusa, Leuven, Belgium, 1999. július 14–16. Absztrakt kötet.

Tisztelt Szerzőink!

Kérjük, hogy az *Egészségfejlesztés*be szánt írásait, az ábrákkal és a képekkel együtt, e-mailben (csatolt file-ként) vagy lemezen/ CD-n – ez esetben a nyomtatott változatot és az eredeti képe(ke)t mellékelve –, levélben küldjék el a szerkesztőség címére.

A szerkesztőség címe és telefonszáma megváltozott: 1096 Budapest, Nagyvárad tér 2.

Levelezési cím: 1395 Budapest, Pf. 839/3.

Telefon: (1) 428-8272. Fax: (1) 428-8273.

E-mail: haromszeki.zsuzsanna@t-online.hu, haromszekizs@gmail.com Honlap: www.oefi.hu.

A kézirat formája

A cím alatt szerepel a szerző(k) neve, munkahelye, telefonszáma és e-mail címe. Egy lapoldalt meghaladó terjedelmű (ötezer karakternél hosszabb) cikk, tanulmány, elemzés esetén célszerű alcímekkel tagolni az anyagot. Az írást kérjük rövid magyar és angol nyelvű összefoglalóval (az angolra lefordított címmel együtt), valamint irodalomjegyzékkel zárni. Ötezer karakternél rövidebb írás, könyvismertetés és lapszemle esetén nem alkalmazunk alcímeket és összefoglaló sem szükséges. Az ábrák elkészítésénél vegyék figyelembe, hogy azok fekete-fehérben fognak megjelenni.

Fáradozásukat köszöni és eredményes munkát kíván

a Szerkesztőbizottság

